

ONDER WATER IS HET STIL

Bommen ontmantelen, de ijskoude Barentszee in of lijken boven water halen na een ongeluk; beroepsduiken is loodzwaar. Duikers zijn vaak alfamannetjes.

foto's en productie GERARD WESSEL
tekst BRAM DE GRAAF

BEN STIEFELHAGEN (64)

Woonplaats Poeldijk.

Burgerlijke staat Relatie, vriendin is beroepsduiker en documentairemaker.

Duiker Sinds zijn 18de. Leerde het op Curaçao bij het Korps Mariniers.

Aantal duiken 7.000.

Vermeldenswaard Stiefelhagen heeft een eigen bedrijf (Get Wet Maritiem), waarmee hij naar wrakken duikt, trainingen en lezingen geeft en teambuildingactiviteiten organiseert.

■ 'Al 42 jaar duik ik overal ter wereld, van de Galapagoseilanden tot Egypte. De onderwaterwereld is een stuk mooier dan die erboven. Al die kleuren, al die vissen en koralen. Ik zweef tussen scholen hamerhaaien van driehonderd stuks en walvishaaien van 13 meter. Ik heb alle brevetten van de NOB (Nederlandse Onderwatersport Bond), ook die van instructeur. Ik train nu brandweerdikers. Ik hang netten in een zwembad en leer wat te doen als ze vastzitten onder water. Ik zie meteen wie ongeschikt is. Een duiker moet niet in paniek raken en zich bij gevaar concentreren op zijn ademhaling. Zolang hij lucht heeft, is er niets aan de hand. Maar je hebt er die gaan flippen en zich helemaal vastdraaien. Anderen zijn slordig, vergeten hun luchtkraan te openen of zijn alleen met zichzelf bezig; duiken doe je altijd samen en je checkt elkaars uitrusting, want je bent verantwoordelijk voor elkaar. Ik ben ook projectleider van Duik De Noordzee Schoon. Met een schip vol biologen, fotografen en onderzoekers halen we plastic en netten uit zee; al 26 duizend kilo de afgelopen jaren. In achtergelaten netten sterven jaarlijks duizenden dieren, laatst vonden we een prachtige zeehond erin. Dat raakt me. De bodem van de Noordzee is kapotgesleept door de visserij en bestaat alleen nog uit zand, waarin alleen nog platvis leeft. Maar de bewustwording groeit, de Noordzee is alweer schoner. Ik was deze zomer in Indonesië en schrok me kapot: rivieren vol plastic worden dagelijks in zee geloosd. Zo triest. Mijn missie is pas net begonnen. Ik ga door zolang mijn gezondheid het toelaat.'

EMIL PETERS (74)

Woonplaats Hoensbroek.

Burgerlijke staat Getrouwd, vader van drie kinderen, grootvader van vier kleinkinderen.

Duiker Werd in 1963 tot kikvorsman opgeleid bij het Korps Mariniers. Van zijn 26ste tot zijn 61ste werkte hij bij berger Smit Tak, later Smit Salvage.

Aantal duiken 'Veel. Ik heb ze nooit geteld.'

Vermeldenswaard Is veteraan van de Nieuw Guinea-oorlog met Indonesië [1961-1962].

■ 'Ze zeggen dat ik een bepaalde rust over me heb, niet snel in paniek raak. Een onontbeerlijke eigenschap voor een duiker. Het zal vast komen door wat ik allemaal heb meegeemaakt. Zo heb ik in een vuurgevecht met Indonesische paramilitairen op Nieuw-Guinea een collega verloren. In 1969 kwam ik bij de bergingsmaatschappij. Ik was een van de laatsten die met het standaardpak met zo'n grote koperen helm dook. Daarmee kon je diep onder water zwaar werk verrichten, je ademt via een luchtslang. Ik was ook gecertificeerd 'springmeester', explosievenspecialist. In Bangladesh heb ik begin jaren zeventig in opdracht van de VN wrakken geruimd die de scheepvaart belemmerden in de monding van de Pusur-rivier. Het was goed opletten. Een Franse collega verdronk omdat hij zijn lijn kwijtraakte en verdwaalde in een wrak. Als uitvoerder was ik in 2001 betrokken bij het lichten van de kernonderzeeër Koersk in de Barentszee. Een zware klus, want het is ruig weer daar. De hele wereld keek mee. Maar we hebben het geklaard, daar ben ik trots op. Op mijn 61ste maakte ik mijn laatste duik. Ik mis het soms wel. De collegialiteit, elkaar blind vertrouwen. In drukke tijden belde Smit in het begin nog, maar nu is het klaar. Ik ben geen 25 meer. En thuis piepen ze ook: ik was altijd maanden van huis, miste veel van mijn kinderen en kleinkinderen.'

JEFFREY WASSENBURG (36)

Woonplaats Julianadorp.

Burgerlijke staat Getrouwd, twee kinderen [3 en 5].

Duiker Sinds 2003. 'Ik was daarvoor postbode.' Is nu duikmeester en sergeant bij de Operationele Dienst/Nautische Dienst [ODND] van de marine in Den Helder.

Aantal duiken 2.032.

Vermeldenswaard Is al jaren militair kampioen kogelstoten.

■ 'Tijdens mijn eerste duik stuitte ik in de donkere Noordzee op een diepte van 40 meter op een vat. Was het een dieptebom of een oliedrum? Ik voelde en dacht aan het laatste, al hou je altijd rekening met een explosief. Eenmaal boven bleek het een Duitse dieptebom te zijn uit de Tweede Wereldoorlog. De Noordzee ligt er vol mee, net als met gedumpte vliegtuigbommen. De batterijen zijn leeg, maar de explosieven blijven gevaarlijk. We zijn goed opgeleid, weten wat we moeten doen. Dus is het relatief veilig en leuk werk. Duikers zijn vaak alfamanetjes. Mannen die de grenzen opzoeken, die net iets verder gaan. Mentaal kan het zwaar zijn; moet je in Noorwegen met een buitentemperatuur van min 14 het water in, dat net boven het vriespunt ligt. Verschrikkelijk als je dan weer boven komt. Risico is er altijd, inmiddels heb ik twee collega's verloren. Eén verkeerde handeling kan het einde van je leven betekenen. Maar ik voel nooit angst. We hebben ook brandweertaken in Den Helder. Laatst kregen we 's nachts de melding auto te water. In duikerspak arriveerde ik ter plekke. Het wrak lag op 5 meter diepte op z'n kop. Ik trok een deur open en voelde een mens. Ik schrok. Ik stond in verbinding met de kant en ze hoorden het aan mijn ademhaling. 'Rustig aan', zeiden ze. Maar voor nadenken was geen tijd. Gelukkig zat de man niet in de gordel en kon ik hem eruit trekken. Boven dacht ik: die is dood. Zijn ogen waren helemaal opgezwollen. Na een lange reanimatie werd hij met een hartslag naar het ziekenhuis gebracht. Hij overleefde. Ik heb een leven gered, een fijn gevoel. Daar doe ik het voor, niet voor het geld. Bij een bergingsmaatschappij kan ik 1.500 euro netto per maand meer verdienen. Maar ik zit hier prima.'

HUGO (34)

Woonplaats In het oosten van het land.

Burgerlijke staat Samenwonend, vader van een zoon (3).

Duiker Haalde in 2000 zijn duikbrevet. Sinds drie jaar professioneel bij het Aanhoudings en Ondersteuningsteam [AOT, ook wel AT: Arrestatieteam] Noordoost Nederland.

Aantal duiken Privé 50, werk 76.

Vermeldenswaard Vanwege zijn werk mag Hugo niet herkenbaar in beeld.

■ 'We zijn een speciale eenheid, maar dat betekent niet dat we een speciaal slag mensen zijn. Het is echt teamwerk, dat trok me. En ik ben er trots op dat ik iets bijdraag aan onze veiligheid. Als AT'er ben ik ook ingedeeld bij de Rapid Response Teams (RRT); kleine interventieteams die 24/7 beschikbaar zijn om direct in te grijpen in het geval van een terreuraanslag of grof geweld. Dat kan levensbedreigend zijn, maar mijn partner is zelf militair en stond achter mijn keuze. Elk teamlid heeft een specialisme, duiken is het mijne. Ik dook al jaren voor mijn plezier. Mijn vriendin en ik zijn op alle mooie duikplekken ter wereld geweest: Mexico, Egypte. Die prachtige onderwaterwereld fascineert me. Maar in Nederland is 99 procent van het water donker. Soms moet ik het riool in en ploeter ik door de stront op zoek naar bewijsmateriaal. Een enkele keer bergen we stoffelijke overschotten. In een kanaal was een matroos overboord geslagen van een vrachtschip. Vermoed werd dat hij in de boegschroef terecht was gekomen, dan weet je: dat ziet er niet prettig uit. Ik moest me met mijn duikflessen op de rug onder die boot doorwurmen. Ik zag niets, deed alles op de tast. Ik vond hem niet – hij is weken later elders aangespoeld. Dit werkt brengt altijd spanning met zich mee. Maar het geeft ook voldoening als iemand al een jaar vermist is en ik de familie zekerheid kan geven.'

WILLEM POELSTRA (61)

Woonplaats Amsterdam.

Burgerlijke staat Vrijgezel.

Duiker Van 1978 tot 1988 bij (toen nog) Smit Tak.

Aantal duiken 2.250.

Vermeldenswaard Werkt sinds vijftien jaar als fotograaf. Hij is ongeneeslijk ziek. Poelstra: 'In mijn fotografie zit discipline en doorzettingsvermogen, dat was ook mijn stijl van duiken. En ik pak dingen groot aan, ik heb dat overzicht. Ik heb nu een fotoboek over Kosovo afgemaakt. Het is een mooi aandenken aan mij geworden. Al zouden sommige vrienden liever koffie met me drinken nu het nog kan.'

■ 'Ik heb altijd van de zee en schepen gehouden. Al jong belandde ik als matroos bij Smit Tak en zag ik veel van de wereld: Singapore, Hongkong, India. Aan boord waren ook duikers: stoere kerels. Zodra ze terug aan dek waren, riepen ze: 'Bier!' Ze waren individualistisch, besluitvaardig, hadden aanzien en droegen veel verantwoordelijkheid – veel ex-duikers belanden dan ook in het management. Daar moest ik bij! Na een loodzware keuring in Den Helder bleef ik van de twaalf met één andere jongen over. Ik was kerngezond. Daarna was het hollen of stilstaan. Weken niets, dan maanden van huis om een schip te bergen. Teamwork was het. Net een motorclub: het werk is individualistisch, maar je werkt wel samen. Als ik onder water zat, hield een ander de lucht bij. De verdiensten waren geweldig; in een goed jaar 120 duizend gulden. Ik werkte wel acht maanden twaalf uur per dag. Tussendoor was het stappen, en uitgeven. In Dubai liepen we met de duurste walkman rond. Het waren mooie jaren, ik voelde me on top of the world. Ik heb nu longkanker. Het duiken is misschien de oorzaak. Ik was ook saturatieduiker – dan wordt je lichaam in een drukcabine onder constante druk gehouden om op grote diepte te werken. Botten kunnen er broos van worden. Maar in elk bedrijf hebben mensen kanker. Het is wel veiliger geworden. Wij doken in een Liberiaans schip waarvan 20 procent van de lading bekend was. Verder zware chemicaliën? Niet aanstellen, hup erin. Vrij macho. Nu is een plasje olie al te riskant.'

A black and white close-up portrait of Peter Teerling, a man with short, light-colored hair, looking slightly to the left of the camera with a serious expression. The background is dark and out of focus.

PETER TEERLING (57)

Woonplaats Alkmaar.

Burgerlijke staat Samenwonend, vader van drie kinderen [34, 22 en 18]. Duiker Sinds 1978 bij bergingsmaatschappij Smit Internationale. Teerling: 'De vacature vermeldde: 'U werkt onder minder prettige omstandigheden.' Koud, onregelmatig, lange dagen. Leek me wel wat.'

Aantal duiken Ruim 6.000.

Vermeldenswaard Teerling wilde eigenlijk boswachter worden. 'Lekker vrij, geen gezeik aan je kop. Maar daarvoor had je tig diploma's nodig. Ik had het met leren wel gehad na drie mavo's.'

■ 'Laatst ging om half 3 's nachts de telefoon. Mijn bejaarde moeder was op dat moment ziek en mijn vriendin zei: 'Het verzorgingstehuis: ze is dood.' Het was mijn werkgever: bij Rhodos stond een schip in de brand. Twee uur later zat ik in een privéjet. Zo ziet mijn leven er al veertig jaar uit. Er is nul regelmaat, 'nee' verkopen kan niet. Het is werk, maar wel geweldig werk. Duiken is vrijheid. Onder water is het zo stil, je hoort de membranen in je kop kraken en piepen. Prachtig. Van boven wordt gezegd: dit moet gebeuren. Dan doe je dat. Elke keer die uitdaging is mooi. Ik heb inmiddels zoveel ervaring, niets krijgt mij gek. Vanaf dag een was het één groot avontuur. Ik heb in de jaren tachtig in Iran Iraakse Exocetraketten om mijn oren gehad, bij de berging van de gezonken Russische onderzeeboot Koersk in 2001 rook ik onder water het verbrande mensenvlees van de omgekomen bemanning toen ik de 180 meter lange boot inging – die geur is me altijd bijgebleven. Bizar. In februari 1987 stond ik anderhalf uur nadat-ie was gekapseisd bij Zeebrugge op de veerboot Herald of Free Enterprise. In 2 minuten was hij gezonken, de passagiers waren kansloos. De eerste avond hebben we er nog een paar levend uitgehaald, maar ook meer dan honderd lijken. De volgende dag was het lijk na lijk. Je bent dan een machine, je voelt niets. Gaat maar door. Zo'n klus is een commerciële aangelegenheid. Er zijn tussendoor geen praatessies: 'Wie ziet het nog zitten?' Welnee, doorwerken. Het gaat om de poen. Maar ik droom er nooit van, hoor. Het wordt straks een saaie boel als het ophoudt, dat weet ik wel.'